

ЕТИЧЕН КОДЕКС НА ИНСТИТУТА ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ БЪЛГАРСКАТА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

**(Приет с решение на Общото събрание на Института за исторически изследвания
при Българската академия на науките, Протокол № 3/25 ноември 2025 г. и
утвърден със Заповед № 106/02 декември 2025 г. на Директора на Института за
исторически изследвания
при Българската академия на науките)**

ГЛАВА ПЪРВА. ОБЩИ ПОЛОЖЕНИЯ

Чл. 1. Етичният кодекс определя етичните правила за поведение, които служителите на Института за исторически изследвания при Българската академия на науките (ИИСтИ – БАН) следва да спазват. Той се прилага спрямо всички служители на Института – лица, заемащи академична длъжност, специалисти-историци, и административен персонал, както и спрямо докторанти, специализанти, назначени лица в изпълнение на научни програми и урежда взаимоотношенията вътре в научния колектив, взаимоотношенията между служителите и държавните органи, гражданите и юридическите лица.

Чл. 2. Кодексът има за цел да създаде стандарти за академична етика, да утвърди отговорното и достойно поведение на служителите на ИИСтИ – БАН, както и да издигне престижа на научноизследователската и експертната дейност на неговите служители и да укрепи доверието на обществото към Института.

ГЛАВА ВТОРА. ПРИНЦИПИ

Чл. 3. Дейността на служителите в ИИСтИ – БАН се осъществява при спазване принципите на законност, компетентност, лоялност, обективност и безпристрастност, равнопоставеност, зачитане на личността, колегиалност и взаимопомощ, отговорност, конфиденциалност, политическа и идеологическа неутралност, почтеност, отчетност и толерантност.

Законност

Чл. 4. Нормите за етично поведение следва да са в съответствие с Конституцията на Република България, правото на Европейския съюз, международните договори, ратифицирани и влезели в сила съгласно чл. 5, ал. 4 от Конституцията, както и

действащите закони и подзаконови нормативни актове и вътрешните правила на Българската академия на науките и на Института.

Компетентност

Чл.5. Служителят извършва дейността си като използва и прилага знанията и опита, които притежава, и непрекъснато повишава нивото на професионалната си квалификация и работа в интерес на научно-експертната дейност и продукция.

Лоялност

Чл. 6. Служителят съдейства за утвърждаване на доброто име и авторитета на Института, като се въздържа от публични изяви и действия, които неоправдано биха уронили неговия престиж.

Обективност и безпристрастност

Чл. 7. Служителят извършва дейността си обективно и добросъвестно, като се стреми вярно, точно и безпристрастно да събира, анализира и оценява всички факти и обстоятелства свързани с работата му, без да допуска влияние на собствени или чужди интереси.

Равнопоставеност

Чл. 8. В отношенията си с колеги, студенти, институции и граждани не се допуска ограничаване на права или предоставяне на привилегии въз основа на раса, етнос, пол, религия, убеждения, възраст, здравословно състояние, сексуална ориентация, социално или имуществено положение или други признаци, защитени от закона.

Зачитане на личността

Чл. 9. При изпълнение на служебните си задължения служителят зачита правата и достойнството на личността и не допуска каквито и да са прояви на дискриминация.

Колегиалност и взаимопомощ

Чл. 10. Отношенията между служителите се основават на уважение, коректност и готовност за съдействие при изпълнение на професионалните задачи.

Отговорност

Чл. 11. Възложените задачи се изпълняват компетентно и в срок, като служителят носи лична отговорност за резултатите от своята работа.

Конфиденциалност

Чл. 12. Служителите са длъжни да опазват в тайна информация, придобита в резултат на служебното им положение, включително и за планирани изследователски задачи и проекти и тяхното финансиране.

Политическа и идеологическа неутралност

Чл. 13. При изпълнение на служебните си задължения служителите не изразяват партийни пристрастия и не използват своите правоотношения с Института за политически или идеологически цели.

Почтеност

Чл. 14. Служителят е длъжен да се въздържа от всякакви материални или нематериални облаги, които не му се полагат по право и които могат да повлияят на неговата безпристрастност. Той следва да изпълнява задълженията си така, че да не злоупотребява с доверие, служебно положение или предоставени ресурси и да бъде пример за честно, прозрачно и коректно поведение както в служебната, така и в обществената си дейност.

Отчетност

Чл. 15. Служителят осъществява своята дейност по начин, даващ възможност да се видят ясно неговите действия и резултатите от извършената работа.

Толерантност

Чл. 16. Служителят подхожда толерантно и с разбиране към алтернативни или допълнителни мнения и позиции, изразявани от личности или институции.

ГЛАВА ТРЕТА. ОБЩИ ПРАВИЛА ЗА ЕТИЧНО ПОВЕДЕНИЕ

Раздел I. Професионално поведение и квалификация

Чл. 17. Служителите на Института са длъжни да познават и спазват своите права и задължения, произтичащи от действащото законодателство, вътрешните правила и настоящия етичен кодекс.

Чл. 18. При изпълнение на служебните си задължения служителите са длъжни да действат компетентно, добросъвестно и безпристрастно, като полагат усилия за непрекъснато повишаване на своята квалификация и за усъвършенстване на работата си в интерес на Института.

Чл. 19. Служителят не трябва да прави грешни или подвеждащи устни или писмени изявления по въпроси от служебен характер.

Чл. 20. При съмнение дали дадена дейност е съвместима със служебните му задължения, служителят следва да се консултира с прекия си ръководител.

Чл. 21. Всеки служител е длъжен да поддържа и развива своите знания и умения, необходими за качественото изпълнение на научноизследователската дейност.

Чл. 22. Служителите следва да подпомагат обучението и професионалното развитие на своите колеги, като споделят опит и създават условия за специализация и усъвършенстване.

Чл. 23. Служителят няма право да използва служебното си положение за лична или семейна облага, както и да участва в сделки, несъвместими с длъжността му.

Чл. 24. Служителите, напуснали Института, нямат право да злоупотребяват с информация, придобита по време на заеманата длъжност.

Раздел II. Взаимоотношения с ръководството и между служителите

Чл. 25. Служителят подпомага ръководството на Института, като проявява висока професионална отговорност, научна обективност и активност при реализирането на изследователските задачи, при изпълнението на приетите решения и при осъществяването на стратегическите цели на Института.

Чл. 26. В изпълнението на служебните си задължения служителят следва да се държи така, че да вдъхва доверие на своите ръководители и да доказва, че на него може да се разчита за качествено и отговорно изпълнение на задачите.

Чл. 27. Когато отправя предложения към ръководството, служителят е длъжен да предоставя пълна и достоверна информация, която е от значение за вземането на конкретни решения.

Чл. 28. При възникване на затруднения при изпълнението на възложените задачи, служителят е длъжен незабавно и добросъвестно да уведоми прекия си ръководител с цел предприемане на съвместни действия за преодоляване на възникналите проблеми.

Чл. 29. Служителят спазва установената служебна йерархия и изпълнява законосъобразните нареждания и актове на своите преки и висшестоящи ръководители.

Чл. 30. Служителят не е длъжен да изпълнява разпореждане, което представлява явно незаконосъобразно действие или противоречи на нормативен акт. В случай на устно разпореждане, относно законосъобразността на което съществуват съмнения, служителят има право да изиска то да бъде предоставено в писмена форма. До потвърждаването му в писмен вид изпълнението на разпореждането може да бъде отложено.

Чл. 31. Служителят не следва да изпълни заповед, която засяга неговите лични права или тези на негови роднини, като в такъв случай е длъжен незабавно да уведоми ръководителя, издал нареждането.

Чл. 32. Служителят е длъжен своевременно да информира прекия си ръководител за обстоятелства, които пречат на изпълнението на служебните му задължения или на

явяването му на работа, включително при ползване на отпуск по болест или при други случаи на отсъствие.

Чл. 33. Между всички работещи в Института трябва да съществува коректно и толерантно отношение, основано на уважение, сътрудничество и търпимост към чуждите мнения. Забранява се обидно, пренебрежително или дискриминационно поведение, независимо от възраст, пол, религия, убеждения и други признаци.

Чл. 34. Отношенията между колегите трябва да се основават на зачитане на достойнството и правата им, включително правото на личен живот. Служителите не следва да създават конфликти и са длъжни да проявяват уважение при общуването.

Чл. 35. Служителят не трябва да провокира конфликтни ситуации, а при възникването им е длъжен да търси тяхното прекратяване.

Раздел III. Отношение към имуществото на Института

Чл. 36. Служителите са длъжни да използват материалните активи на Института единствено по предназначение. Изнасяне на имущество и документи извън територията на Института е допустимо само по установения ред във вътрешните правила.

Чл. 37. Служителят е длъжен да полага необходимите грижи за опазване на повереното му имущество и документи, като предотвратява всякакви злоупотреби, неправилен достъп или увреждане.

Раздел IV. Антикорупционни задължения

Чл. 38. Служителят не допуска да бъде поставен във финансова или друга зависимост от външни лица или организации и не иска, нито приема подаръци, услуги, пари, облаги или други материални или нематериални ползи, които биха могли да повлияят на изпълнението на служебните му задължения или да накърнят неговата професионална безпристрастност.

Чл. 39. Служителят не трябва да приема подаръци, услуги или облаги, които могат да бъдат възприети като възнаграждение за извършване на служебни действия или за изпълнение на неговите задължения.

Чл. 40. Служителят не използва служебното си положение, управленски правомощия или информацията, станала му известна по повод изпълнение на служебните му задължения, за лична облага или за облага на трети лица.

Раздел V Конфликт на интереси

Чл. 41. При възлагане на задача, която може да доведе до конфликт между служебните и личните интереси, служителът е длъжен незабавно да уведоми своя ръководител.

Чл. 42. Служител, на когото станат известни факти за възникнал конфликт на интереси, е длъжен да уведоми ръководителя на секцията или научния секретар на Института, който докладва на директора.

Раздел VI. Конфиденциалност

Чл. 43. Забранява се използването за извънслужебни цели на информация и вътрешнослужебна документация, с които разполага Институтът.

Чл. 44. Служителите не могат да разкриват поверителна информация или да предоставят документи и научни продукти, освен в случаите, предвидени от закона.

Раздел VII. Права на служителите

Чл. 45. Служителят има право на работна среда, която осигурява условия за пълноценна професионална изява, развитие на неговите способности и постижения, както и е свободна от всякакви форми на тормоз, нетолерантност, дискриминация или ограничения, накърняващи достойнството му.

Чл. 46. В случай на дисциплинарно производство срещу него служителят има право на пълно, обективно и всестранно разследване на всички обстоятелства, свързани с проверяваното поведение.

Чл. 47. Служителят има право на точна, обективна и справедлива оценка на своята професионална работа и постижения.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА. АКАДЕМИЧНА ЕТИКА

Раздел I. Общи положения

Чл. 48. Служителите на академични длъжности, докторантите и специализантите са длъжни да осъществяват научната си дейност с цел постигане на историческа достоверност и обогатяване на знанието.

Чл. 49. Изследванията трябва да се основават на аргументирани хипотези и проверени заключения, като се избягват предубедени и непроверени твърдения.

Чл. 50. Недопустимо е присвояване на чужди научни резултати, плагиатство, фалшифициране на данни или други недобросъвестни практики.

Раздел II. Публикационна етика

Чл. 51. Авторите следва да осигуряват научната достоверност на своите публикации. Недопустимо е фалшифициране на данни или резултати.

Чл. 52. Авторите не трябва да поставят личните си амбиции над интересите на науката, академичната автономия и сътрудничеството в научната общност.

Чл. 53. При съвместна научна дейност всеки автор трябва да бъде посочен съобразно действителния си принос.

Чл. 54. В списъка на съавторите се включват само лица със съществен принос за изследването. Други форми на съдействие се отразяват чрез благодарност.

Раздел III. Научна дискусия

Чл. 55. Научните дискусии трябва да се водят върху идеи, аргументи и теоретични обяснения, а не върху личностни характеристики.

Чл. 56. Значимостта на изводите се определя от силата на доводите, а не от титлите и ранга на авторите.

Чл. 57. Безпристрастната и обективна оценка е морално изискване. Завист, злоба, корупция и недоброжелателност са несъвместими с академичната етика.

Чл. 58. Недопустими са заплахи, психологически натиск или физическо насилие по време на дискусии.

Чл. 59. Рецензионната дейност и участието на учените в конкурси за научни степени, академични длъжности, научни проекти и разпределение на субсидии следва да се осъществяват на база обективни и прозрачни критерии. Рецензиите и оценките трябва да се основават единствено на действителните качества на представените трудове и постижения, като се отразяват както силните страни, така и недостатъците им. Те не бива да преследват zlepоставяне на авторите под влияние на лични предубеждения или негативни настроения и трябва да подкрепят научния напредък, без да възпрепятстват научния процес чрез неправилен негативизъм.

Чл. 60. Нарушения на академичната етика подлежат на отрицателна морална оценка от научната общност, която може да се изрази чрез критика в научни издания или обществени медии.

ГЛАВА ПЕТА. МЕРКИ ЗА ПРИЛАГАНЕТО НА ЕТИЧНИЯ КОДЕКС

Чл. 61. Етичният кодекс подлежи на задължително спазване от всички служители в Института. Той е публично достъпен и е оповестен на сайта на Института.

Чл. 62. С цел разглеждане и разрешаване на етични въпроси в ИИСТИ–БАН се създава постоянна Етична комисия, чиято основна задача е да насърчава и гарантира спазването на Етичния кодекс от страна на служителите.

Чл. 63. Общото събрание избира състава на Етичната комисия с обикновено мнозинство от присъстващите членове, чрез явно гласуване. Изборът е валиден при присъствие на не по-малко от половината плюс един от членовете на Общото събрание. Мандатът на Етичната комисия е четири години и започва да тече от датата на избора ѝ от Общото събрание. Член на комисията не може да бъде избран за повече от два последователни мандата.

Чл. 64. (1) Етичната комисия се състои от седем членове на основна работа в Института, от които председателят е хабилитирано лице. Избира се и един резервен член, който замества титуляр при отсъствие или невъзможност да изпълнява функциите си.

(2) Директорът и заместник-директорът/ите, помощник-директорът по административно-стопанската дейност и научният секретар на Института не могат да са членове на етичната комисия.

Чл. 65. (1) След избора от състава на комисията Общото събрание избира председател. Предложенията за председател се правят от членовете на Общото събрание. Изборът се извършва с явно гласуване и обикновено мнозинство от присъстващите членове.

(2) Председателят на Етичната комисия:

1. свиква и ръководи заседанията на комисията;
2. определя дневния ред на заседанията;
3. определя докладващи по постъпилите сигнали;
4. организира изготвянето на доклади и становища;
5. представлява Етичната комисия пред ръководството на ИИСТИ – БАН.

(3) Етичната комисия избира от своя състав заместник-председател, който подпомага работата на председателя и го замества при изрично писмено упълномощаване, както и секретар, който отговаря за организационното и техническо осигуряване на дейността на Комисията.

(4) Етичната комисия избира от своя състав секретар. Секретарят:

1. приема, регистрира и изпраща входящите и изходящите документи;
2. координира подготовката на заседанията и води протоколите;
3. оформя писмено решенията и становищата;
4. организира съхраняването и архивирането на документацията;

5. предоставя на членовете на Комисията необходимата информация за всеки конкретен случай, като съблюдава Закона за защита на лицата, подаващи сигнали или публично оповестяващи информация за нарушения.

Чл. 66. (1) Съставът на комисията и електронните пощи на членовете се публикуват на официалния сайт на ИИСТИ – БАН.

Чл. 67. (1) Етичната комисия се свиква на заседание в срок до две седмици при постъпил сигнал.

(2) При необходимост председателят свиква извънредни заседания с едноседмично предизвестие.

(3) Заседанията са редовни, ако присъстват повече от половината от членовете на комисията.

(4) Решенията се вземат с явно гласуване и обикновено мнозинство.

(5) За всяко заседание се води протокол, който се подписва от председателя и секретаря на комисията.

Чл. 68. (1) Етичната комисия е задължена да регистрира и разгледа всеки постъпил писмен сигнал, който не е анонимен. Анонимни сигнали не се разглеждат, с изключение на случаи, в които законът допуска защита след идентификация.

(2) Лицето, подало сигнал, ползва защита от момента на подаването му, включително срещу всякакви неблагоприятни последици като дискриминация, заплахи и др.

(3) Вътрешният сигнален канал на Института трябва да гарантира:

а) поверителност и недопускане на нецелево разкриване на идентичността на сигнализиращото лице, освен ако законово е разрешено и необходимо;

б) обратна връзка към подателя с потвърждение на получаването на сигнала, информация за ход на разглеждането в разумен срок

в) предприемане на мерки за защита при установени нарушения.

Чл. 69. (1) Председателят и членовете на Комисията действат обективно и независимо от административните длъжности, които евентуално заемат в Института.

(2) Член на Комисията, за когото съществуват обстоятелства, поставящи под съмнение неговата безпристрастност, е длъжен да уведоми Комисията и да се отстрани от разглеждането на случая.

(3) Когато има казус, засягащ член на Етичната комисия, той няма право да участва в изготвянето на становището, а на негово място се избира резервният член.

(4) При нужда Комисията може да привлече външни експерти, които подписват декларации за безпристрастност и конфиденциалност.

Чл. 70. Задачите на Комисията са да проучи обстоятелствата по казуса и да изготви аргументирано писмено становище. Становището се приема от Комисията с обикновено мнозинство в тримесечен срок от подаване на сигнал или поставяне на задача. Заинтересованите лица, административното и научното ръководство на Института и ръководителят на секцията се информират в едноседмичен срок от приемането на становището на Комисията.

Чл. 71. При доказани случаи на нарушения на професионалната етика Комисията информира в писмена форма Директора за търсене на дисциплинарна отговорност.

Чл. 72. Директорът взема решение за налагане на дисциплинарно наказание по Кодекса на труда по подадения сигнал след запознаване със становището на Етичната комисия. При несъгласие с взетото решение, засегнатото лице може да отправи жалба или сигнал до институции, в чиято компетентност е решаването на въпроса, повдигнат в сигнала.

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 1. Настоящият Етичен кодекс се приема от Общото събрание на основание чл. 15, ал. 5 г) от Правилника за устройството и дейността на ИИСТИ – БАН, влиза в сила от момента на приемането му и отменя Етичния кодекс на служителите в Института за исторически изследвания от 2017 г.

§ 2. За неуредените в този кодекс случаи се прилагат разпоредбите на Кодекса на труда, Закона за Българската академия на науките, Устава на БАН, Етичния кодекс на БАН, както и вътрешните общоакадемични актове.

§ 3. За целите на този кодекс понятията „свързани лица“ и „частен интерес“ имат значението, определено в Закона за противодействие на корупцията.

§ 4. Изменения и допълнения на настоящия кодекс се извършват по реда на неговото приемане.